

9,4% no visas okeānu plastmasas.....

Līdz ar pandēmiju ir pieaudzis arī plastmasas līdzņemšanas trauku patēriņš. Sākums bija pavisam vienkāršs- cilvēki vairs nedrīkstēja ēst uz vietas, tāpēc visi interesenti bija spiesti ēdienu pasūtīt līdzņemšanai. Tas ir aktuāli ne tikai Latvijas, bet arī pasaules mērogā. Vislabāk šobrīd būtu skatīties uz labās prakses piemēriem un atsākt pasūtīto ēdienu izbaudīt uz vietas.

Daudzi ēdinātāji jau bija sākuši pielāgoties situācijai ar plastmasas samazināšanu un atraduši labas alternatīvas. Ja agrāk līdz ņēma līdzī vai pasūtīja maza daļa cilvēku, liela daļa baudīja maltīti uz vietas, tad pandēmijas laikā visi bija spiesti pasūtīt šo ēdienu, līdz ar to komplektā saņemot plastmasas traukus, kuros ēdiens bija iepakots. No 242 cilvēkiem 93,7% apgalvoja, ka biežāk vai retāk, bet tomēr izvēlējas baudīt maltīti uz vietas nevis ņemt līdzī pirms pandēmijas. Pandēmijas sākumā nebija izprotama vīrusa reakcija uz virsmām, kas arī ir iemesls vienreizējo plastmasas trauku līdzņemšanai lietojuma pieaugumam. Kā sacīja Kellija Goldenā izdevumam "Inside Packaging:" Vienreizējas lietošanas līdzņemšanas iepakojuma priekšrocības runā par to, ko patērētāji vēlas – ērtības, pārnesamību, drošību un aizsardzību. Mēs pat varam redzēt, ka restorāni pilnībā pāriet uz vienreizlietojamu iepakojumu gan līdzņemšanai, gan pusdienošanai, jo tas dod patērētājiem sirdsmieru attiecībā uz higiēnu." ¹

Šie trauki ir dažādi. Daļa no tiem ir putupolisterola trauki, daļa ir parasti plastmasas trauki. Pēc 2021.gada 5.jūlijā pieņemtā likuma par Plastmasu saturošu izstrādājumu patēriņa samazināšanu, visi putupolisterola trauki tika aizliegti. Jāpiebilst, ka tie ir vienreizējai lietošanai paredzēti. Tie trauki, kas saražoti līdz šī likuma pieņemšanai, netiek mesti ārā un tos ir atļauja izlietot. Kā skaidroja Latvijas zaļā punkta pārstāve Jelena Zemņicka:"Ražotājiem ir jāspēj ar dokumentiem pierādīt, ka trauki ir saražoti pirms aizlieguma." Šis materiāls ir ļoti problemātisks, jo vismaz Latvijā netiek pārstrādāts.

Ir arī izņēmumi, tie ir trauki no kategorijas, kuriem nav atrasta dabai draudzīga alternatīva, respektīvi krūzītes. Tiesa, daļa tomēr tiek ražotas no kartona, bet to iekšpuse ir klāta ar polimēru. Šajā gadījumā ES dalībvalstis ir aicinātas samazināt šādu krūzīšu patēriņu. Ir uzņēmumi, kas ļauj klientiem izmantot pašiem savas krūzītes. Kā minēja Latvijas zaļā punkta pārstāve Jelena Zemņicka: "Tādus plastmasas saturošos vienreizējo traukus, kā krūzes un glāzes ir jāmarķē ar īpašu zīmi (kā bruņurupucis), tādējādi brīdinot savu klientu, ka glāze satur plastmasu."

Ir trauki, kas nav vienreizlietojamie, taču ir no plastmasas. Piemēram, kastītes, kurās tiek iepakoti salāti vai saldie ēdieni. Tie ir šķirojami. Pēc iepriekš minētā likuma, šie trauki ir kategorijā "Iepakojums" Kā skaidroja Latvijas zaļā punkta pārstāve Jelena Zemņicka:"Par iepakojumu katrs uzņēmums maksā Dabas Resursu nodokli vai slēdz līgumu ar Ražotāju atbildības sistēmu (RAS), tādu kā Latvijas Zaļais punkts vai Zaļā josta. Tas nozīmē to, ka par uzņēmuma naudu RAS organizē noteikta daudzuma iepakojuma savākšanu un nogādi uz pārstrādi. Vienkāršiem vārdiem sakot RAS nopērk šķirotos iepakojumus no Atkritumu operatoriem un nosūta uz pārstrādi. To visu kontrolē Valsts Vides dienests" Aptaujā no 242

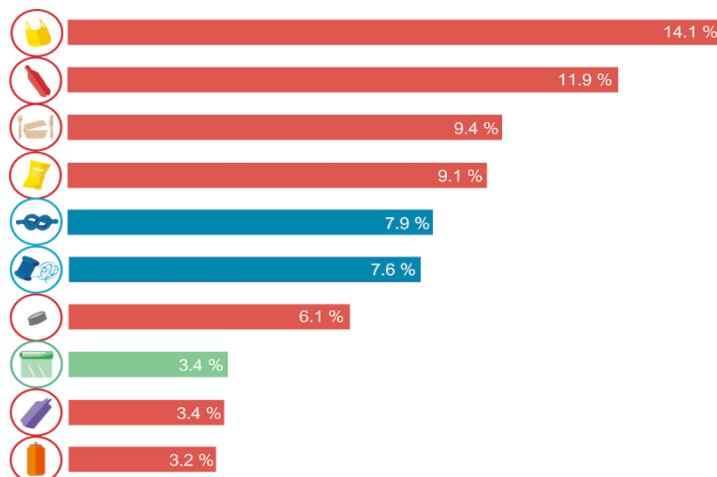
---

¹ [Kā pandēmija ir ietekmējusi līdzņemamo iepakojumu - Inside Packaging | 58. |. 2021. gada maijs \(nridigital.com\)](https://www.nridigital.com)

cilvēkiem, 66,7% norādīja, ka visus traukus ievieto pie sadzīves atkritumiem, taču jau šobrīd ir iespēja tos pārstrādāt un tas būtu jāizmanto.

Ir ļoti daudz ēdinātāji, kuri pandēmijā neļāvās “plastmasas trakumam” un, saprātīgi domājot, rada variantus ēdiena iepakojšanai līdzņemšanai. Labs piemērs ir varbūt ne pārāk veselīgais, bet nu jau videi draudzīgākais Mc’Donald, protams, arī picērijas un sushi bāri, kebabnīcas, kuriem pat īsti nav vajadzības pēc plastmasas, Vairāk Saules, Brunch Garden, u.c. Tas ir pierādījums, ka daudz kam tomēr var atrast papīra alternatīvu. Kā sacīja Kellija Goldena izdevumam “Inside Packagging” “Papīra iepakojumam ir pozitīva ietekme uz vidi, vienlaikus piedāvājot sanitāru, ilgtspējīgu risinājumu. Šķiedra tiek iegūta no atjaunojamiem, ilgtspējīgiem resursiem, un to var pārstrādāt daudzās pilsētās. Papīra iepakojums ir ideāls risinājums gan patērētāju, gan uzņēmumu vajadzībām pēc iepakojuma līdzņemšanai.” Bija liela daļa cilvēku (81% no 242 cilvēkiem), kas pandēmijas laikā nebija saskārušies ar citām, dabai draudzīgām alternatīvām. Viena no vispopulārākajām opcijām, par kuru cilvēki ir aizdomājušies ir ņemt pašiem savus traukus, kur pakalpojuma sniedzēji varētu ievietot līdzņemamo ēdienu. No 242 aptaujātajiem cilvēkiem 72% apgalvoja, ka izmantotu šo iespēju, 57% piekrita, ka tas būtu ērti.

Viena no lielākajām globālajām problēmām jau ilgi ir okeānu piesārņojums. Visiem zināms, ka ļoti liela daļa plastmasas šobrīd peld okeānos, precīzāk, 80% no visiem atkritumiem, kas ir atrasti okeānos, ir plastmasa. Lai arī procentuāli tas nelielas daudz, bet 9,4% no visas summas sastāda tieši ēdiena iepakojumi līdzņemšanai.² Ja šobrīd okeānos (nemaz nerunājot par pārējām ūdenstilpnēm: jūras, ezeri) ir 150 miljoni tonnas³ plastmasa, tad 9,4 procenti no tā ir apmēram 14 miljoni tonnas. Aptaujā no 242 cilvēkiem, 56% norādīja ka viņus kopumā uztrauc šī brīža situācija: gan tas, cik vides resursu šo trauku ražošana paņem, gan tas, cik ļoti tie piesārņo vidi, taču protams gribētos, lai šis skaitlis būtu lielāks.

Desmit populārākie plastmasas atkritumu veidi, kas atrasti okeānā. (Avots: Morales-Caselles et al., 2021)

Šobrīd vēl nav precīzu datu par to, cik ļoti ir pieaudzis plastmasas vienreizējo trauku patēriņš Covid-19 dēļ. No 242 aptaujātajiem cilvēkiem, 78% apgalvoja, ka ikdienā pasūta

² <https://www.greenqueen.com.hk/takeaway-food-packaging-ocean-plastic/>

³ <https://www.europarl.europa.eu/news/lv/headlines/society/20181005STO15110/plastmasa-okeanos-fakti-ietekme-un-jaunie-es-noteikumi>

ēdienu līdzņemšanai. Kā arī, puse no aptaujātajiem varēja droši apgalvot, ka viņu plastmasas trauku lietojums pandēmijas laikā ir pieaudzis. Tad arī var spriest, ka par apmēram pusi varētu būt pieaudzis plastmasas lietojums vienreizlietojamo plastmasas trauku ražošanai. Ja 2018.gadā tika saražots 14,5 miljoni tonnas plastmasas⁴, lai ražotu plastmasas konteinerus pārtikas līdzņemšanai un iepakojumus, tad tagad tas skaitlis varētu būt ap 21 tonnu. Šis skaitlis protams ir aptuvenš un tajā ir iekļauts arī tas plastmasas daudzums, ko izmantoja, lai iesaiņotu vai aizsargātu preces, tostarp pārtiku, dzērienus, medikamentus un kosmētikas produktus, jo šis viss dažādās statistikās tiek likts vienā kategorijā.

Plastmasas šķirošanas simboli. (Avots:Zaļā josta)⁵

Ikdienā izvairīties no plastmasas pilnībā ir grūti, taču liels solis tīrākai videi ir šķirošana. Arī iepriekš rakstā teikts, ir trauki, kurus drīkst šķirot, taču kā zināt, ka trauks ir ievietojams pie šķirotajiem atkritumiem. Visiem plastmasas izstrādājumiem ir trijstūra simbols, kurā iekšā ierakstīts cipars no 1-7. Ja trijstūrī ir cipars no 1-5, tad šos izstrādājumus, protams tīrus, drīkst ievietot pie šķirotajiem atkritumiem, ja 6 vai 7, tad diemžēl pie sadzīves.

Redzot, ka tomēr ir lietas ko varam darīt jau tagad, kā šķirošana, apdomīgs patēriņš un iespējama izvairīšanās, es aicinātu jau tagad palīdzēt okeāniem uz videi kopumā, jo to varam darīt katrs sākot ar sevi.

⁴ <https://www.epa.gov/facts-and-figures-about-materials-waste-and-recycling/containers-and-packaging-product-specific>

⁵ <http://www.zalajosta.lv/lv/skiro-plastmasas-iepakojuma-atkritumus-pareizi>